

A védekezéshez való jog érvényesíthetősége az Európai Unióban

---

Doktori Értekezés tézisei

Kaliczka Alexandra

2013.07.01.

Témavezető:

Prof. Dr. Burián László

Társ-témavezető:

Dr. Harsági Viktória

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi
Doktori Iskola

Budapest
2013

I. A KUTATÁSI FELADAT ÖSSZEFOGLALÁSA, A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSEI

A kutatás aktualitása

Az Európai Unió több, mint egyszerű szupra-nacionális szervezet, vagy államok rendszeres találkozási fóruma, intézményes együttműködése. Az Európai Unió céljai különböznek tagjai céljai összegétől, önálló érdekekkel és sajátos értékekkel rendelkeznek. Egyik kiemelt célja, hogy közösséget alakítson ki, nemcsak tagállamok, vagy bürokraták, hanem emberek, uniós polgárok közösségét. Ezért aktívan közreműködik az uniós polgárok életének meghatározásában. Igyekszik azonosítani a főbb problémákat, és hatásköreinek megfelelő megoldást nyújtani.

Az EU meglátása szerint „*a polgárok arra vágnak, hogy szabadon mozoghassanak és cselekedjenek, jogot formálnak arra, hogy tiszteletben tartsák alapvető emberi jogaikat, miközben fokozott igényük van arra, hogy olyan környezetben élhessenek, amely garantálja biztonságukat.*”¹

Az EU igyekszik gondoskodni az uniós polgárokról, a „jó állam” szemléletet érvényesíteni, de nem érdek nélkül teszi. Szakpolitikáinak alakítása során fokról fokra foglalt el tagállami hatásköröket, tett magáévá állami funkciókat. Ilyen klasszikus állami funkció az igazságszolgáltatás meghatározása is, melyek fölött a rendelkezési jogot határon átnyúló ügyekre vonatkozóan az EU már teljesen magához vonta. Az EU szakpolitikáit, így az igazságügyi szakpolitikát is arra használja fel, hogy alakítsa a polgárok uniós identitását és lépésről lépésre államhoz hasonló entitássá formálja az saját magát.

Igyekezeteinek fő célkitűzése, hogy azonosítsa a határon átnyúló magánjogi kapcsolatok legjellemzőbb problémáit, hogy azokon keresztül benyomuljon a még ismeretlen területekre (ld. pl. határokon átnyúló bankszámlazárolás). A határon átnyúló peres eljárások tisztázása, az ügyek hatékony intézése könnyítésének segítése által az EU valóban kézzelfogható valósággá válik az uniós polgárok számára.

Magánjogi jogviszonyokat többek között nemzetközi magánjogi területeken keresztül érte el az EU. Polgári és kereskedelmi ügyekben szabályozta a joghatóság, az alkalmazandó jog, az elismerés és a végrehajtás területét. Jelenleg az anyagi jog egységesítése megfeneklett (CESL), így logikus a már meglévő területek mélyítésére koncentrálni.

A végrehajtás reformját lépésről lépésre vezette fel az EU. A nemzetközi eredményekre építve (*apostille*), klasszikus nemzetközi eszközzel (Brüsszeli Egyezmény) kezdte meg a terület egyszerűsítését, mikor létrehozta saját, könnyített rendszerét a határozatok határon átnyúló végrehajtására (*exequatur*). Az ezredforduló után a nem vitatott követeléseken tesztelte a teljesen automatikus végrehajtást, majd sorra jelentek meg az *exequaturt* eltörlő polgári és kereskedelmi ügyek egy-egy csoportját érintő rendeletek.

A 44/2001/EK rendelet (Brüsszel I.) felülvizsgálata során egy bevezetett, finomított, és bevált rendszert ültettek volna át „általános” hatállyal polgári és kereskedelmi ügyekre úgy, hogy a védekezéshez való jog érvényesítésének alapvető kérdését is megoldották. Ennek ellenére meglepő módon éppen a védekezéshez való jog sérelmét látták megvalósulni a reform ellenzői abban, hogy a felülvizsgálat eltörölte volna az *exequatur* eljárást, és a közrendi kifogást.

A kutatás fő célkitűzése

Az értekezés központi célja ezért, hogy megalapozott és mindenre kiterjedő választ adjon arra a kérdésre, hogy vajon tényleg veszélyezteti-e a védekezéshez való jog érvényesíthetőségét a

---

¹ COM (2004) 401 16. o., hasonlóan COM (2009) 262 1. o.

határon átnyúló végrehajtási eljárások egyszerűsítése; a közrendi kifogás és az *exequatur* eltörlése, általában, és kifejezetten a Brüsszel I. rendelet szempontjából. A dolgozat egyes fejezetei ezt az alapkérdést járják körül, és annak érdekében íródtak, hogy ezen összefüggést kibontsák.

A kutatásban kitűzött részcélok

A dolgozat először azt kívánja feltárni, hogy az Európai Unióban milyen okok miatt szeretnék egyszerűsíteni a határon átnyúló eljárásokat. A dolgozat első fejezetének célja a határozatok szabad áramlása megvalósítása mögött meghúzódó alapvető problémák kibontása. Ennek során azt vizsgáltam meg, hogy a határozatok szabad áramlásának, valamint az eljárások egyszerűsítésének legitim céljai, továbbá az ügyek ésszerű időn belül való elbírálásához és a szabad mozgáshoz való alapjog, valamint a védekezéshez való jog miként függenek össze az Egységes Igazságügyi Térben, melyiknek mi a szerepe a határon átnyúló végrehajtás egyszerűsítésében.

A dolgozat fő része azt kívánja kibontani, hogy pontosan mi is az az eljárás, amelynek egyszerűsítését a reform célozza, és, hogy az valóban alapfeltétele és biztosítéka-e a védekezéshez való jognak. Mivel a határon átnyúló végrehajtási eljárás egyszerűsítése gyakorlatilag a közrendi kifogás és az *exequatur* eltörlését jelenti, ezért az értekezés ezeknek a jogintézményeknek a vizsgálatát állítja középpontba.

A harmadik fejezet azt fejti ki, hogy miként működik, és mi a szerepe a közrendnek a határon átnyúló végrehajtási eljárásokban. Arra kíván választ adni, hogy a közrend milyen tartalommal hordozza a védekezéshez való jogot. A vizsgálódás középpontjában az áll, hogy a gyakorlatban valóban oly módon érvényesül-e a közrend, amely az intézményt az eljárási jogosultságok legfőbb garanciájává teszi határon átnyúló eljárásokban. A fejezet arra keresi a választ, hogy valóban megkívánja-e a külföldi határozatok ellenőrzését az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), a más tagállamból érkező határozatok tartalmi kontrolljának eltörlése tényleg alapjogi sérelmet idéz-e elő, és valóban ellentétes-e az EJEE-vel. Végző soron azt kívánja körüljárni a fejezet, hogy a védekezéshez való jog védelme vajon tartalmazza-e a közrendi kifogás megtartásának kötelezettségét.

A dolgozat ezután magát az *exequatur* eljárást járja körül. A negyedik fejezet azt elemzi részletesen, hogy mi is pontosan ez az eljárás, amelynek eltörlését célozzák. Az eljárás alapos ismerete lehetővé teszi, hogy biztosan lehessen azonosítani az *exequatur* és a közrendi kifogás eltörlésének összefüggéseit, és ezzel együtt elkülöníteni a két kérdéskört. A fejezet elsősorban az eljárásra koncentrál, amellyel kapcsolatban arra kíván választ adni, hogy az *exequatur* valóban időigényes-e, valóban felesleges-e, és, hogy valóban csak formális lépés-e.

Végül a dolgozat ötödik fejezete azokat a megoldásokat mutatja be, amelyek már eltörölték a közrendi kifogást és az *exequatur*-t. Az elemzés segít kirajzolni a határon átnyúló eljárások uniós egyszerűsítésének irányát, ami lehetővé teszi az „új Brüsszel I. rendelet,” a 1215/2012/EU rendeletet ennek megfelelő értékelését. A vizsgálódás annak megválaszolását viszi előre, hogy a határon átnyúló végrehajtás reformja – vagyis az *exequatur* és a közrendi kifogás kombinált eltörlése – megvalósítja-e a védekezéshez való jog sérelmét. Úgy tűnhet ugyanis, a 1215/2012/EU rendelet megoldása alátámasztja, hogy a közrendi kifogás és az *exequatur* eltörlése sérelmes a védekezéshez való jogra; hiszen az új rendelet az eljárás kisebb változtatásával megtartotta a Brüsszel I. rendelet jelenlegi rendszerét.

A befejezésben árnyalt és pontos választ igyekszem adni az alapkérdésre. Mindazonáltal arra is kitérek majd, hogy meglátásom szerint mi a legfőbb oka a reform kudarcának, és, hogy mik azok az előnyök, amik csendben tovább munkálnak a tagállami szuverenitás elvének áttörésén.

II. A KUTATÁS MÓDSZERE ÉS FORRÁSAI

A dolgozat a védekezéshez való jog speciális szempontú elemzését kívánja adni. Az Európai Unióban a határon átnyúló jogérvényesítés különleges és egyedi problémákkal szembesíti úgy az uniós jogalkotót, mint a tagállami jogalkalmazót. Az értekezés a jogintézmény *interdiszciplináris* szemléletű elemzése által teljes képet kaphatunk a védekezéshez való jog határon átnyúló végrehajtási eljárásokban való érvényesítéséről. Az értekezés megközelítésmódja – tárgyának sajátosságai okán – *horizontális*. Ez feltétlenül megköveteli a jogintézmények megfelelő jogágban való elhelyezését, és ahhoz igazodó módszerrel való kutatását, értékelését.

Az elemzésben legtöbbször a *leíró-elemző módszerrel* dolgoztam fel a forrásokat, melyeknek elemzését *kritikai szemlélettel* végeztem el. A dokumentumokból kivont információkból (*absztrakció*) vontam le következtetésem (*dedukció*), melyeket *értékeltem*. A vizsgálódás során a kapott eredményeket *összehasonlítottam*, igyekeztem a hasonlóságokat kimutatni és a tendenciákat azonosítani. Mivel a vizsgálat tárgya egy konkrét eljárásban jelenik meg, a dolgozat készítésének során végig alkalmaztam a *folyamat-szemlélet* elveit. Ahol hozzáadott értéket képviselt, ott összehasonlító táblázatokat, folyamatábrákat, *statisztikai elemzést* alkalmaztam.

A forrásgyűjtés módja a *klasszikus adatgyűjtéstől* (könyvtározás) a *modern technika* adta lehetőségek kihasználásán (adatbázisok, internet) keresztül az *empirikus kutatásig* (magyar bírói gyakorlat feltárása) és a „*terepen*” való *tapasztalatszerzésig* (uniós jogalkotás) terjedt. Az így gyűjtött írott forrásokat a kutatás célkitűzéseinek megfelelően *rendszereztem*, majd a tárgykörnek megfelelő relevancia szerint *sorba állítva őket elemeztem*. A dolgozat elkészítése során ahol lehetséges volt, visszanyúltam az eredeti forráshoz (uniós dokumentum, jogszabály). A következő lépés ezek tartalmát kifejtő és magyarázó hiteles források (pl. kommentár) feldolgozása volt, amit kiegészítettem az elmélet megállapításaival. A joggyakorlat vizsgálata során igyekeztem az ítéleteket egymáshoz képest értékelni, és az elméleti elemzés során megállapítottak figyelembevételével értékelni.

Az Egységes Igazságügyi Tér kiépítésének gondolatát, mely a határon átnyúló eljárások egyszerűsítésének eredője – az uniós szakpolitika határozza meg. Az EU igazságügyi téren való jogalkotását a *speciális intézmények a politikai célok figyelembevételével* kell értékelni. A fejezet kialakításának alapját az *uniós dokumentumok* képezték. Az interneten is hozzáférhető anyagok alapos tanulmányozása során ügyeltem arra, hogy ezen anyagokat *megfelelően kontextusba* helyezzem, és helyi érteken kezeljem. Ennek érdekében „*terepgyakorlatként*” a Bizottság Jogérvényesülés Főigazgatóságában a határon átnyúló polgári együttműködéssel foglalkozó A1 egységénél töltöttem fél évet gyakornokként (2011. március 1.- 2011. július 31.). Gyakornoki időm alatt bepillantottam a szakpolitika alkotásának módjába, megismertem a *dokumentumok készítésének munkafolyamatát*, betekintést nyerhettem az uniós jogalkotás bizottsági oldalába. A politikai dokumentumokat az itt szerzett tapasztalataim segítségével értékeltem. Az *összehasonlító elemzés* során tártam fel azt a gondolatot, mely a dokumentumokon végigvonul, és állítottam össze a szakpolitika alakítása elveinek rendszerét. Megállapításaim *szakirodalmi* meglátásokkal támasztottam alá, és ütköztettem.

A védekezéshez való jog hordozója a határon átnyúló végrehajtási eljárásokban a közrend, mely önmaga is jogágak határán helyezkedik el. A közrend kollíziós jogi intézmény, amelynek tartalmát a jogban megjelenő, de jogon kívülről származó értékek, elvek alkotják. A közrend ugyanakkor jelen van az uniós jogban, és a nemzetközi jogban is. A közrend kollíziós jogi intézmény, alkalmazását nemzetközi magánjogban kialakult értelmezése határozza meg,

de befolyásolja az EU intézmény- és jogrendszere. Az EU-ban érvényesülő közrend vizsgálatokor szem előtt kell tartani az *uniós logika sajátosságait, az uniós jog sajátos felépítését és működését*, és a tagállami jogokkal való *kölcsönös egymásra hatását* (összjátékát). Fontos a vizsgálatot kiterjeszteni a tagállami jogalkalmazásra, az elmélet legfontosabb megállapításain túl feltétlenül kívánatos a *joggyakorlat* elemzése; az elismerési közrend és annak eljárásjogi tartalma miként jelenik meg az élő jogban (*empirikus kutatás*). Az alapjogok védelmének végső őre az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB), figyelembe kell venni, hogy az EJEE és az EJEB jelenléte miként alakítja az uniós törekvéseket és a tagállami gyakorlatot.

A közrend *elemzése* során elsősorban a *szakirodalomra* és a *bírói gyakorlatra* támaszkodtam. A szakirodalmat klasszikus *könyvtározás* során ismertem meg, a bírói gyakorlat feldolgozásában nagy hasznomra volt az Európai Unió Bíróságának, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának *interneten hozzáférhető adatbázisa*. A magyar joggyakorlat feltárása érdekében *empirikus kutatást* végeztem a pest megyei és budapesti végrehajthatóvá nyilvánítási ügyekben illetékességgel rendelkező Budai Központi Kerületi Bíróságon. A BKKB adatbázisából azon ügyeket *válogattam ki*, melyek határon átnyúló végrehajtással voltak kapcsolatosak, és kontradiktórius szakba jutottak, és amelyekben az első fokú határozat meghozatalára a Brüsszel I. rendelet hazánkban való hatályba lépése (2004. május 1.) után került sor. Ezeket az eseteket alaposan feldolgoztam, *elemzés* után a kiválasztott szempontnak megfelelően *rendeztem* és *rendszeresen ismertetem* a dolgozatban. Az ügyeket abból a szempontból vizsgáltam, hogy mit mondanak az elismerési közrend végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban való szerepéről, és a védekezéshez való jog érvényesítéséről. Az empirikus kutatásaim során folyamatosan *konzultáltam gyakorlati szakemberrel*, az eljárásokat lefolytató bíróval.

Az *exequatur* eljárásába ágyazódik be a közrend és a védekezéshez való jog. Ez az eljárás a polgári eljárásjog speciális szeletének, a végrehajtásnak sajátos intézménye: a határon átnyúló végrehajtás EU-ban kialakított eljárása. A közrendhez hasonlóan az *exequatur* is speciális intézmény, az EU jogalkotása határozza meg, de a tagállami polgári eljárásjogba ágyazott. Itt is figyelembe kellett tehát venni az *uniós logika sajátosságait, az uniós jog sajátos felépítését és működését*. Annak értékelésére, hogy az intézmény miként működik a gyakorlatban, valóban egységesen-e, klasszikus *összehasonlító jogi módszert* alkalmaztam. Ez alkalmas annak kimutatására, hogy az egységesként elképzelt eljárásnak vannak-e a defektusai. Az összehasonlítás elvégzése során az adott jog sajátosságait figyelembe véve *értékeltem* az azonosságokat és domborítottam ki a *különbségeket*. A fejezet alapját elsősorban *könyvtárban végzett kutatómunka* jelentette. A német joggyakorlat megismerése érdekében a Drezdai Jogi Egyetem könyvtárát kerestem fel, az osztrák jogra vonatkozó anyagokat a Bécsi Egyetem Könyvtárában gyűjtöttem össze. Ezen kutatásokat kiegészítendő, valamint a francia anyagok beszerzése érdekében felkerestem a Lausanne-i Összehasonlító Jogi Intézet könyvtárát is. A magyar jog feldolgozásában a *szakirodalmi* forrásokon túl nagy segítségemre volt az *empirikus* kutatás. Az eljárás feltárásban elsősorban a jogforrásokból indultam ki, a jogszabályi hierarchiát követve, majd a kommentárok alapján értelmeztem a szabályokat. A kapcsolódó szakcikk, szakirodalmi vélemények ezután kaptak helyet.

A határon átnyúló végrehajtást szabályozó uniós jogforrások feldolgozása során azonos logikára épülő eljárások *összehasonlító elemzését* végeztem el, két speciális szempont alapján. Nem klasszikus összehasonlító eljárásjogi módszert alkalmaztam tehát, hanem az eljárások *speciális szempontú elemzése* alapján születő eredményeket vettem össze.

A dolgozat záró részében található következtetések alapos adatgyűjtési munka eredményként, heterogén kutatási módszerek segítségével, és módszeres összehasonlítás és értékelés eredményeként kerültek megállapításra.

III. A KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS A HASZNOSÍTÁS LEHETŐSÉGEI

A kutatás eredményei

Az igazságügy uniós szakpolitikája és a határon átnyúló végrehajtási eljárások egyszerűsítése

Az EU hangsúlyozza, hogy az Egységes Európai Igazságügyi Tér kiépítésére az uniós polgárok érdekében kerül sor. Az igazságügyi együttműködés értelme ugyanis, hogy megkönnyítse az uniós polgárok számára a szabad mozgáshoz való joggal való élest. Ennek megvalósítását szolgálják az igazságügyi szakpolitika célkitűzései is, melyeknek célja ezen alapszabadság előtt álló akadályok; az adminisztrációs terhek, egyéb „*terhes és költséges végrehajthatóvá nyilvántartási eljárások*”² felszámolása, a jogi aktusok elismerése előtti akadályok lebontása.

- 1) Stockholmi Program minden eddiginél hangsúlyosabban az uniós polgárokat helyezi középpontjába. az uniós polgárok középpontba helyezése politikai prioritások feletti, azokat átható, transzverzális cél.
- 2) Az uniós polgárság identitásteremtésre azonban csupán annyiban alkalmas, amennyiben azt a hozzá kapcsolódó jogok lehetővé teszik. A szabad mozgáshoz való jog olyan alapjog, amely alkalmas arra, hogy az uniós polgár identitásának alapvető, meghatározó részévé váljon.
- 3) Az igazságügyi szakpolitika az uniós polgárok identitásának formálására alkalmas és hatékony eszköz. Az igazságügy ugyanis az a terület, amelyen az EU által nyújtott előnyök a polgárok számára érzékeny kérdésekben közvetlen módon jelennek meg. Az uniós polgárok igazságügyi ismereteinek bővülése, a jogi tudatosság erősödése által az uniós szinten biztosított jogok hatékony érvényesítése lehet az uniós közösséghez való tartozás kialakításának egyik záloga. A határon átnyúló végrehajtási eljárások egyszerűsítése közvetlenül megkönnyíti a szabad mozgáshoz való jog gyakorlását, hozzájárulva ezzel az uniós identitás legfontosabb tartalmához.
- 4) Az EU egy olyan polgárközpontú Európát szeretne létrehozni, melyben adminisztratív jellegű akadályok nem gátolják a szabad mozgás jogát. Ennek érdekében előirányozta az *exequatur* eljárás eltörlését. Mindez egy államihoz hasonló gondoskodás kialakítása irányába mutat, amely alkalmas arra, hogy köteléket alakítson ki az EU és polgárai között.
- 5) A stockholmi program végrehajtásáról szóló cselekvési tervből az is kiviláglik, hogy az EU elhivatottnak érzi magát arra, hogy az uniós polgárok gyámolítójaként lépjen fel. Rámutat arra, hogy a „*szabadság, a biztonság és a jogérvényesülés európai térsége az a terület, ahol az európai polgárok legtöbbit várják a politikai döntéshozóktól.*”³
- 6) A polgári igazságszolgáltatás uniós szabályozása azzal is hozzájárul az egységes Európa létrehozásához, hogy mélyíti az integrációt. Az uniós igazságügy önálló polgári igazságszolgáltatásra vonatkozó szakpolitikája már a politikai unió megvalósításának egyik fázisa. Az igazságügyi szakpolitika szorosan szolgálja az egységes EU létrehozását, vagyis az automatikus elismerés és végrehajtás logikusan következik úgy az integráció elvéből.

² COM (2010) 171, 5.

³ COM (2010) 171, 2. Az eredmények tekintetében érdemes elemezni a stockholmi program felidős értékelését, melyet a Bizottság 2012-ben nyújt be. Vö. COM(2010) 171, 10.

- 7) Az EU maga is „hasznos húz” az egységes igazságügyi térség kiépítéséből. Olyan célokat tűzött ki maga elé, amelyekkel elindította az igazságügy uniós szintű koordinálását, ami kétségtelenül hosszú távú politikai előnnyel jár az EU számára. Az egységes igazságügyi tér kiépítése során ugyanis a tagállamok, jóllehet csak korlátozott körben, de befogadták az EU prioritásait saját nemzeti érdekeik körébe. Ez a szemléletváltozás elegendő ahhoz, hogy az EU fokozatosan egyre több hatáskört vonjon magához, és egyre hangsúlyosabban érvényesítse prioritásait. Az Egységes Igazságügyi Tér szervezése egy bizonyos ponton túl ugyanis megkívánja az igazságügy uniós szintű koordinációját, és egy olyan rendszer megalkotását, amely a központosítás felé mutat. Az EU egyelőre még óvatosan közelíti meg a témát, és a tagállamok igazságszolgáltatási rendszereinek együttműködéséről beszél csupán, az EU polgári igazságszolgáltatás terén megfogalmazott célkitűzései azonban az egyszerű együttműködésnél jóval többet kívánnak a tagállamoktól.
- 8) A határon átnyúló eljárások egyszerűsítés azonban nem történhet meg tagállami jogok kárára; az *exequatur* nem járhat a szubszidiaritás, az arányosság és a szolidaritás, valamint az alapvető jogok védelme uniós elvének sérelmével. Sőt, e három elv párhuzamos érvényre juttatása által valósulhat meg a valóban határok nélküli európai igazságügyi térség. A határozatok automatikus elismerését és végrehajtását az alapjogok, valamint a tagállamok jogi hagyományainak egyidejű tiszteletben tartása mellett lehet csak megvalósítani.
- 9) Az «európai igazságügyi kultúra»⁴ egyenrangú részei az uniós jog, az alapvető jogok, és a tagállamok jogi hagyománya is.

Az EU több ízben kifejtette, hogy egyezmény, illetve a rendelet által követett cél, az eljárások egyszerűsítése, nem érvényesülhet valamely alapjog, jelen esetben a meghallgatáshoz való jog, illetve a védekezéshez való jog kárára.

- 10) Az eljárások egyszerűsítése azonban nem egyszerűen a hitelező ügyének ésszerű időn belül való elbírálásához való joga, valamint az adós védekezéshez való joga közötti konfliktust jelenti, hanem egy uniós alapszabadság, a szabad mozgás joga hatékony gyakorlása és egy alapjog között feszül ellentét.
- 11) Mindazonáltal az eljárások egyszerűsítése nemcsak az uniós polgár és uniós polgár közötti érdekkonfliktust hordozza, hanem magának az EU-nak érdekei ütköznek saját polgára érdekeivel. A határozatok szabad mozgása, mint generális cél, és a határon átnyúló végrehajtás egyszerűsítése, mint speciális cél kerül szembe az alperes védekezéshez való jogának hatékony gyakorlásával.

A védekezéshez való jog érvényesítése a Brüsszel I. rendelet szerinti határon átnyúló végrehajtás rendszerében

- 12) A védekezéshez való jog érvényesíthetőségét a Brüsszel I. rendelet több szempontból is közvetett módon biztosítja. Egyrészt nem fektet le közvetlenül a polgári per menetére érvényes, betartandó szabályokat, hanem arról rendelkezik, hogy amennyiben a rendelet megfosztja tényleges hatásától azt a bírósági határozatot, amely olyan eljárás során született, amelyben bizonyos alapvető eljárási elveket nem tartottak tiszteletben. Másrészt a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban a végrehajtó állam bírósága közvetett módon, az alperes és a felperes állításaira hagyatkozva értékeli a külföldi eljárást, és ezzel az értékeléssel mintegy tükröt tart a külföldi bíróságnak,

---

⁴ Az európai jogi kultúra a tagállamok különböző jogrendszereire, valamint az európai jog egységességére épül. Hágai program p. 27

melyben az láthatja, hogy eljárásának mely jellemzői nem tetszetősek a végrehajtó állam bíróságának szemében.

- 13) A védekezéshez való jog a Brüsszel I. rendelet végrehajtási rendszerében nem feltétlenül érvényesül, ugyanis végrehajtás megtagadásának okai nem feltételei a végrehajthatóság kimondásának. A bíróság hivatalból még a kontradiktórius szakban sem vizsgálhatja felül a fel nem hozott megtagadási okokat.

Közrend

A védekezéshez való jogot a Brüsszel I. szerinti végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban a közrend hordozza.

- 14) A kölcsönös elismerés és végrehajtás elve alól közrendi okból való kivétel engedélyezése eleve tagállamok között értékkülönbséget feltételez. Az alapvető elvek és értékek divergáló értelmezése és különböző hangsúlyai indokolják a közrend létjogosultságát az egységes igazságügyi térben.
- 15) A Brüsszel I. rendelet szerinti elismerési közrend nemcsak tartalmában, hanem működésében is merít a kollíziós közrendből. A kollíziós közrend tulajdonságaiként ismert elvek ugyanis a Brüsszel I. rendeletben található elismerési közrend értelmezési elveivé váltak. Ahogyan tehát a nemzetközi magánjogban a közrendi klauzula megakadályozza a főszabály szerint érvényesülő külföldi jog alkalmazását, úgy akadályozza meg a nemzetközi polgári eljárásjogban az elismerési közrend a főszabály szerint joghatással rendelkező külföldi határozat befogadását a végrehajtó állam jogrendjébe. Az elismerési közrend az uniós jogban a kölcsönös elismerés elve alól képez kivételt. Hasonlóképpen a közrend alkalmazása az elismerési közrend alkalmazása során a külföldi ítélet elismerésének, vagy végrehajtásának következményei, és nem maga a külföldi ítélet kerül mérlegre. Továbbá határon átnyúló végrehajtás esetén nem általában a külföldi határozat tartalmát, vagy általában az alapeljárás államának eljárásjogi szabályait, hanem a határozat egyedi esetben való végrehajtásának következményét, illetve az alapügy egyedi eljárását *in concreto* értékelik.
- 16) Az eljárási közrend olyan speciális jogintézmény, melynek értelmezési elveit a nemzetközi magánjogban kialakult szabályok határozzák meg, tartalmát a polgári eljárásjog alapelvei alakítják, tiszteletben tartásának fontosságát pedig a védett tartalom alapjogi jellege adja.
- 17) Az EUB a védekezéshez való jog sérelmének vizsgálatakor célszerűségi szemléletet követ, a sérelem megtörténtét gyakorlati szemmel nézi, ennek megfelelően azt vizsgálja, hogy a védekezéshez való jog lehetett-e érvényesíteni. Az esetleges eljárási sérelmet nem önmagában kell vizsgálni, hanem abból a szempontból, hogy mennyiben járult hozzá a védekezéshez való jog sérelméhez. Ezért, amennyiben a határozathozatalt körülvevő eljárási garanciák biztosítják a védekezéshez való jogot, úgy ez mentesülést jelenthet. A célszerűségi szemléletet nemcsak az EUB, hanem a magyar bíróságok is magukévá tették.
- 18) Az EUB utalt arra, hogy a távollévő alperes védelmében kétszeres felülvizsgálati rendszer érvényesül, amelynek során a kontradiktórius szakaszban a végrehajtó bíróságnak lehetősége van a megfelelő kézbesítés vizsgálatára, amelynek során a végrehajtás államának bírósága újra értékelheti azt a releváns, ténybeli elemet, hogy az eljárás megindító iratot kézbesítették-e. Ez a vizsgálat nem sérti meg a *révision au fond* tilalmát.

- 19) Az EUB kialakult joggyakorlata alapján a védekezéshez való jog nem abszolút jog. Korlátozásának azonban két szempontnak meg kell felelnie: közérdekű célt kell szolgálnia, továbbá nem jelenthet nyilvánvaló és aránytalan sérelmet. Az eljárásjogi közrend korlátozása vizsgálatának szempontjai nem azonosak azonban a védekezéshez való jog, mint alapjog korlátozása esetén alkalmazandó teszttel. Az alapjog korlátozásának megítélésére egyfajta jogszerűség-arányosság tesztet alkalmaz az EUB.
- 20) A magyar bíróságok elismerési közrendre vonatkozó gyakorlata sok esetben szembemegy a közrend elméletével, vagy annak EUB által kialakított gyakorlatával. A magyar bíróságok esetenként nem a konkrét ügyben vizsgálják, hogy sérült-e az alperes védekezéshez való joga, hanem *in abstracto*, a jogszabályok összehasonlítása alapján vonják le a következtetéseiket. Továbbá sok esetben nem is vizsgálják a felek által felhozott eljárásjogi kifogásokat, mivel álláspontjuk szerint az eredeti eljárás hibáit az eredetileg eljáró külföldi bíróság előtt lehet kifogásolni. Olyanra is több alkalommal volt példa, hogy a fellebbviteli bíróság az első fokú határozatot annak alapján hagyja jóvá, hogy az első fok helyesen folytatta le a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás első, egyoldalú eljárási szakaszát. A bíróság azonban ezzel a kontradiktórius szakot a lényegétől fosztja meg, a jogorvoslat intézményét teljességgel kiüresíti.
- 21) A védekezéshez való jog az EUB gyakorlatában a közösségi jog olyan alapelvének számít, melynek tiszteletben tartását akkor is biztosítani kell, ha nem létezik *sui generis* uniós eljárásjog.

A közrendi kifogás eltörlése és a védekezéshez való jog sérelme

- 22) Az elmélet hivatkozott arra, hogy a közrendi kifogás eltörlése az EJEE-ből fakadó tagállami kötelezettségeket sértené. Azonban érdemes ehelyütt megjegyezni, hogy ez a „kötelezettség” már a Brüsszeli Egyezmény rendeletté alakítása során sérült, hiszen a rendelet hatálya alatt az első fokon eljáró bíróságnak már nincsen arra lehetősége, hogy az elé került ügyben hivatalból megvizsgálja a visszautasítási okok sérelmét. Arra is érdemes utalni, hogy ez a „kötelezettség” sérül minden olyan uniós jogforrásban, amely már eltörölte az *exequaturt*.
- 23) Az eljárási közrend az eljárás egész szakaszát végigköveti, ezért a közrend minimumgaranciákra való cserélése szükségszerűen csorbítja a közrend tartalmát.
- 24) Amennyiben az EU megalkotná a tisztességes eljáráshoz való jog kötelezően egységes védelmét, akkor e jog áldozatul esne az egységes igazságügyi térség létrehozásának, és a határozatok szabad mozgása szakpolitikai cél megvalósításának. A tisztességes eljáráshoz való jog EU-n belül kötelezően egységes védelme esetén ugyanis éppen a magasabb szintű tagállami védelem lehetetlenedne el.

Az exequatur

- 25) Az *exequatur* tehát jelen formájában egy olyan kevert eljárás, mely nemperes eljárásként kezdődik, az adós panaszára azonban peres eljárássá alakul.
- 26) Az *exequatur* során a kontradiktórius szakasz hordozza a védekezéshez való jogot
- 27) Az eljárás a tagállamokban harmonizált módon, nagyjából hasonlóan zajlik.
- 28) Az *exequaturt* kimondó első fokú határozatnak tartalmi, jogcím-keletkeztető funkciója van, konstitutív erejű. Ezért nem lehet egyszerűen megszüntetni az eljárást, Figyelembe kell azt is venni, hogy az *exequatur* eltörlése nem eredményezheti a külföldi határozatok belföldiekénél egyszerűbb végrehajtását.

29) A végrehajthatóságról szóló bírói döntésnek külön funkciója van, mégpedig a külföldi határozat végrehajthatóság szempontjából való minősítése. A végrehajthatóságról szóló döntésnek konstitutív ereje van. Egyrészt, mivel belföldi határozatok esetén nem találkozunk ilyen funkciójú döntéssel, amely arra enged következtetni, hogy az állam szuverén joga az állami végrehajtó apparátus mozgósítása külföldi határozatokhoz. Másrészt az a tény is a konstitutív jelleget támasztja alá, hogy az adott tagállam a saját területére vonatkozóan, és nem általában dönt a végrehajthatóságról. Az is alátámasztja ezt a nézőpontot, hogy ezen lépés – vagyis a végrehajthatóságról szóló bírói döntés – nélkül a más tagállamból érkező határozat nem kap állami segítséget a végrehajtáshoz. A külföldi határozat tehát egy jogcím, azonban önmagában kevés ahhoz, hogy az állami végrehajtás gépezetét beindítsa: szükséges egy olyan lépés, „minősítő mozzanat”, amely beemeli a végrehajtó állam jogrendjébe. Az *execuatur*nak tehát jogcím-import funkciója is van.

Az execuatur eltörlése és a védekezéshez való jog sérelme

- 30) Az *execuatur* eltörlése annyiban jelentene sérelmet a védekezéshez való jogra, amennyiben ezzel megszüntetné az eljárási alapjogok sérelme érvényesítésének módját.
- 31) Önmagában a külföldi határozatok végrehajtásának egyszerűsítése nem jelenti a védekezéshez való jog semmibevevését. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás maga is a határon átnyúló végrehajtás egyszerűsített rendszerét valósítja meg.
- 32) A Brüsszel I. reformjának nem volt célja az *execuatur* eljárás eltörlése, annak csupán első, formai szakaszát kívánták kiiktatni, a másodikat pedig megreformálták volna.
- 33) A jogcím-export funkciójú végrehajthatóvá nyilvánítás szuverenitás-átengedést jelent meg a tagállamok részéről egymás felé.

A vizsgált rendeletek (amelyekben már eltörölték a közrendi kifogást és az execuaturt)

- 34) A vizsgált jogforrások tanúsítják, hogy megvalósítható a közrendi kifogás eltörlése és a végrehajthatóvá nyilvánítás átalakítása úgy, hogy az alapvető eljárási jogok védelme is biztosított legyen.
- 35) A minősítés lépése egyes rendeleteknél megmaradt az eljárásban, ám nem jogcím-import, hanem jogcím-export funkciót töltött be. A határon átnyúló végrehajtás könnyített rendszerében fokozatosan eltűnik a „minősítés” lépése (*execuatur* első, unilaterális szakasza), így a más tagállamból érkező határozat végrehajtása a belföldi határozatával válik azonossá. A határon át mozgó határozat speciális szempontú ellenőrzése (*execuatur* második, kontradiktórius szakasza) pedig átalakulva a származási államba kerül (minimumgaranciák), majd beolvad a származási állam peres eljárásába.
- 36) A formai lépés eltörlésére elsőként – szűk körben – speciális uniós okirattal ellátott tagállami határozatok esetén került sor. Teljes körűen az önálló uniós eljárásoknál törölték el, ahol először *sui generis* okirat automatikus végrehajtását vezették be (európai fizetési meghagyás) és azután került sor először uniós eljárás során, majd később tagállami eljárásban meghozott tagállami határozat *execuatur* nélküli végrehajtására. Ezekben az esetekben az ellenőrzés köre szűkült (minimumgaranciák), feltételelessé vált (alperes kérelmére) és általában áthelyezték azt a végrehajtásból a származási államba.
- 37) A vizsgált rendeletek esetében is csorbul a védekezéshez való jog, mert az eljárási közrendi kifogás kiiktatásával nem lehet a védekezéshez való jog teljes skáláját érvényesíteni. Szektorális rendeletek esetén mindig van azonban egy speciális érdek,

szempont, ami ellensúlyozza az adós / kötelezett védekezési jogosultságának szűkítését, és indokolja az automatikus végrehajtást. Az azonban nem magától értetődő, hogy az új generációs rendeletek megoldásai alkalmazhatóak általában polgári és kereskedelmi ügyekre.

- 38) A Brüsszel I. rendelet felülvizsgálata a 2201/2003/EK rendelet, valamint a bizottsági javaslat megoldását ötvözi: tagállami eljárás eredményeként keletkezett tagállami határozat közvetlen végrehajtásáról van szó. Ezt a *per se* végrehajtható határozatot kíséri tanúsítvány, amely tanúsítja a végrehajthatóságot. Az 1215/2012/EU rendelet hatálya alatt a külföldi határozat vizsgálata azonban megmaradt, lényegében változatlan formában, a *per* során pedig a határozat végrehajtási állam bírósága általi formai ellenőrzésére is sor kerül.

1215/2012/EU rendelet

- 39) A Brüsszel I. rendelet esetén tehát mind a bizottsági felülvizsgálatnál, mind az új rendeletnél a határozat ellenőrzése megmarad a végrehajtás államában és megtartja az *exequatúr* eljárás kontradiktórius szakának eredményeként meghozott határozatra jellemző vegyes minőségét: a felülvizsgálat nemcsak a határozat speciális szempontú ellenőrzését, de annak minősítését is hordozza.
- 40) A 1215/2012/EU rendelet végleges formájában gyakorlatilag a Brüsszel I. rendelet szerinti eljárás kontradiktórius szakaszának végrehajtási eljárásba való emelése. A régi Brüsszel I. rendelet szerinti, *exequatúr* során érvényesíthető végrehajthatóvá nyilvánítással szemben benyújtható kérelmet ötvözi a végrehajtás során benyújtható végrehajtási kifogással.
- 41) Az eljárás menete, és az egyes jogintézmények vizsgálata során világossá válik, hogy a szabályok nagy része nem változott a Brüsszel I. rendelethez képest, egyes eljárási lépések ugyan megszűntek (beleolvadtak a végrehajtási eljárásba), valójában azonban az eljárás lényegében a 2015. január 10. után sem változik. A felülvizsgálat nem érte el a (26) preambulumbekzdésben kifejezett célt, nem csökkenti a határokon átnyúló jogviták időigényét, vagy költségeit. Ugyanakkor gyakorlati szempontból mégis jelentős könnyítés a hitelezők számára, hogy a nem kifogásolt végrehajtási kérelmek esetén az eljárás egyszerűsödik.
- 42) A határozatok szabad áramlása a kölcsönös bizalom függvénye, a szabad mozgás megvalósulásának hiánya ennek a bizalomnak a hiányát és a szuverenitás erős jelenlétét mutatja.
- 43) A határon átnyúló végrehajtás reformjának olyan módon, ahogyan elvégezték, első ránézésre nem sok értelme volt. Az új eljárás előnye ugyanakkor, hogy a megtagadási okok vizsgálata és a végrehajtás szakaszának egyesítésével valóban leegyszerűsíti a hitelező dolgát, amennyiben csak egy kérelmet kell beadni. Ráadásul, míg a tartalmi reformra (közrend) koncentrált a vita, megtörtént az eljárás egyszerűsítése (jogcím-export) a tagállami szuverenitás áttörése: a végrehajthatóságot a származási államban állapítják meg, amely azután az egész EU területére érvényes lesz (jogcím-export), a minősítés lépésére csak kivételesen és feltételesen kerül sor.

A hasznosítás lehetőségei

- A kutatás elsőre szembetűnő és közvetlen hozadéka, hogy lehetővé teszi a Brüsszel I. rendelet felülvizsgálatának eredményének, a 1215/2012/EU rendeletnek megalapozott értékelését – ami a határon átnyúló végrehajtási eljárásokat illeti.
- Ezen kívül a közrendet fogalmi tisztázása nemcsak elmélet, de gyakorlat számára is hasznos lehet. Az eljárási közrend magyar gyakorlata egyes esetekben nagyon is eltér attól, ahogyan az elmélet és az EUB gyakorlata alapján elképzelnénk. A munka a joggyakorlat és az elmélet, a magyar gyakorlat és az uniós gyakorlat közelítéséhez kíván hozzájárulni. A tanulmány – a fogalmi elhatárolások és a széles kitekintés által – segítheti a bírák munkáját.
- A magyar eljárásokban speciális problémákat is orvosolnak, mint amilyen az anyanyelvhasználathoz való jog külföldi eljárásban való sérelme, míg tartózkodnak olyan kérdések vizsgálatától, melyek alapvetőek volnának a védekezéshez való jog végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban való érvényesülése szempontjából.
- A gyakorlat elemzése eszköz lehet a jogalkalmazó kezében, mellyel felvértezve hatékonyan tudja jogait érvényesíteni. A munka szélesebb körben való megismerése – a határon átnyúló kézbesítés szabályainak, vagy például az anyanyelvhasználathoz való jognak tárgyalása okán – a tudatos joggyakorláshoz járulna hozzá.
- Az *exequatur* tárgyalása alátámasztja, hogy a Brüsszel I. rendeletet ezen a téren valóban egységesen alkalmazzák. Az eljárás ismertetése kifejezetten hasznos a jogalkalmazó-jogkereső közönség számára
- A határon átnyúló végrehajtási eljárások egyszerűsítésére felállított trend az elfogadásra kerülő azonos célú uniós jogszabályok értelmezési keretét adja.
- A szakpolitika céljainak előtérbe helyezése és a tágabb kontextus megismerése segít, hasznos lehet az EU-ban tárgyaló szakemberek számára: az EU motivációinak és előnyeinek észben tartásával fogadják az EU jogalkotási kezdeményezéseit.
- Hatékony eszköz ugyanakkor az EU-szkepticizmus ellen is: a munkában különös hangsúllyal jelenik meg, hogy az EU – noha nem minden öncéltól mentesen, de – igyekszik megkönnyíteni az uniós polgárok életét. Az EU ténykedésének valóban pozitív hozadéka polgári és kereskedelmi ügyekben a határon átnyúló végrehajtások megkönnyítése.

IV. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

Cikkek

1. Határon átnyúló végrehajtás exequatur nélkül (*m.a.*) *Európai jog*
2. Határon átnyúló végrehajtás és a végrehajthatóság kifogásolása közrendi okból. *Közjegyzőek Közlönye* 2013/3, 14-21.
3. Az exequatur a német és az osztrák jogban, *Magyar Jog* 2013/5, 312-320.
4. A közös európai adásvételi jogról szóló rendelettervezet nemzetközi magánjogi szempontú elemzése, In: Polgári Eljárásjogi és Nemzetközi Magánjogi Kutatásokat Végző Doktoranduszok és Doktorjelöltek I. országos Konferenciája - tanulmánykötet, 2013
5. A külföldi határozatok közrendi kontrolljának kiiktatása az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében, *Magyar Jog*, 2012/7, 398-405
6. Az uniós polgárok szabad mozgása az egységes európai igazságügyi térben. In: Ünnepi kötet Gál Gyula tiszteletére, 2011, Budapest, 87-98
7. A közrend a francia és a magyar nemzetközi magánjogban. In: A XXIX. OTDK Állam- és Jogtudományi szekciójának díjnyertes dolgozatai, Király Miklós – Varga István (szerk.), Budapest, 2011, ELTE Eötvös Kiadó, 729-761
8. The right to fair trial in the EU. In: Az állam és a jog alapvető értékei (szerkesztette: Smuk Péter), II. kötet 61-75, 2010, Győr
9. A nemzetközi magánjogi közrend francia elmélete és gyakorlata, *Magyar Jog*, 2009/10 562-571

Könyvismertetés

10. Megszületett az európai kollíziós kötelmi jog (recenzió), *Jogtudományi Közlöny*, 2010/3, p. 165-167

Szakfordítás

11. Roberto Baratta: Problematic elements of an implicit rule providing for mutual recognition of personal and family status in the EC – szakfordítás, *Magyar Jog* 2009/3 174-179

Műhelytanulmány

12. La libre circulation des jugements dans l'Europe (Az ítéletek szabad áramlása Európában) – szakdolgozat, kiegészítő master képzés
13. La suppression d'exequatur face aux exigences d'une procédure équitable (Az exequatur eljárás eltörlése és az alapjogok perbeli érvényesülése) – tanulmány, a Droit judiciaire européen kurzus